

โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรม ของพระสอนศีลธรรม*

A Structural Equation Model of Spiritual Leadership Based on Buddhadhamma of Morality-Teacher Monks

¹พระมหากัมพล อตฺถปาโล ชำนาญ, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และ ลำพอง กลมกุล
¹Phramaha Kamphol Atthapalo Chamnan, Booncherd Chumnisart
and Lampong Klomkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: freemonk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม และ 3) เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรม LISREL กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 390 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้แก่ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์, วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ, ไตรสิกขา และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) และ 3) การประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผลการตรวจสอบพบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยมาพัฒนาเป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้เป็น MONK Model เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปปรับใช้ได้จริงของพระสอนศีลธรรม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ; พุทธธรรม; ไตรสิกขา; พระสอนศีลธรรม

Abstract

The article, part of the research titled 'A Structural Equation Model of Spiritual Leadership Based on Buddhaddhamma for Morality-Teaching Monks,' had the following objectives: 1) to investigate the components of a structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks; 2) to develop and validate the structural equation model; and 3) to evaluate the model. The study employed a quantitative research method to extend the findings of prior qualitative research. Data were analyzed using Pearson's Correlation Coefficient to verify the model's Goodness of Fit (GoF) with empirical data. Direct and indirect effects were examined using the LISREL program. The sample group consisted of 390 participants.

From the study, the following findings were found: 1) The components of a structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks include desirable characteristics of morality-teaching monks, leadership development methods, *Tisikkhā* (the threefold learning), and spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks; 2) A causal relationship model has good Goodness of Fit (GoF) with empirical data (Chi-square = 45.23, df = 35, p = 0.1154, GFI = 0.986, AGFI = 0.944, RMR = 0.0196); and 3) A structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks demonstrates propriety, accuracy, feasibility, and utility. The body of knowledge obtained from the study is referred to as the 'Monk Model,' which is easy for morality-teaching monks to implement in practice.

Keywords: Spiritual Leadership; Buddhaddhamma; *Tisikkhā*; Morality-Teaching Monks

บทนำ

ด้วยการสอนศีลธรรมและการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในฐานะการเป็นผู้เผยแผ่พระธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น นับว่าเป็นความสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสังคม ด้านจิตใจอันเป็นผลต่อการปฏิบัติต่อกันในสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการและเป็นไปตามหลักการพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการช่วยครูในโรงเรียนเรื่องการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหมวดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามมติมหาเถรสมาคมด้านการศึกษา สงเคราะห์ ในการช่วยสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น โดยมีศูนย์กลางการทำงานของพระสอนศีลธรรม ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2017)

ในการขับเคลื่อนโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ ผู้ที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการดังกล่าว คือ พระสอนศีลธรรม มีบทบาทที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) สอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สอนและติวสอบธรรมศึกษาให้กับนักเรียน และผู้มีความสนใจทั่วไป 3) อบรมศีลธรรม จรรยา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีอันดี

งามของไทย และด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนด้วยแนววิถีเชิงพุทธ ตามขั้นตอนกระบวนการของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธดังนั้น พระสอนศีลธรรมจึงนับได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นอย่างมาก (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2015)

ทิศทางการพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และประสิทธิผล นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการและดำเนินการ บริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ประกอบการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ที่มีผลต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบสถานะที่แท้จริง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องและมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุตามที่ต้องการ ซึ่งในส่วนของการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า สิ่งที่โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องดำเนินการเร่งด่วน ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมให้มีคุณภาพปฏิบัติหน้าที่เสริมสร้างศีลธรรมแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จำเป็นในแต่ละตำแหน่งงาน รวมทั้งการส่งเสริมเรื่องขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร และการปรับปรุงกระบวนการบริหารภายในให้เป็นระบบรองรับการขยายพัฒนา ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการปลูกฝังศีลธรรมในสังคมให้ยั่งยืน (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2016)

พระสอนศีลธรรม ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของทั้งครูและนักเรียน ซึ่งต้องทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำและต้นแบบที่ดีในการชักชวน แนะนำ ส่งเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้บังเกิดซึ่งความสุขและความเจริญในชีวิตแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้ หากพระสอนศีลธรรมมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ มีความสามารถในการจูงใจ ในการสร้างวิสัยทัศน์ ความน่าเชื่อถือศรัทธาได้ เมื่อพระสอนศีลธรรมมีจิตวิญญาณในการทำหน้าเผยแผ่คำสอน และมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอก็จะทำให้สามารถพัฒนาครูและนักเรียนไปพร้อม ๆ กันได้ นับว่าเป็นการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

จากความสำคัญของปัญหาในการขาดศีลธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ความสำคัญของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน รวมถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ที่จะสามารถช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพระสอนศีลธรรมรวมถึงครูและนักเรียนให้สูงขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะสร้างโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนวพุทธของพระสอนศีลธรรม ในลักษณะที่เป็นโมเดลเหตุและผลขึ้น เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมรวมทั้งขนาดของอิทธิพลทางตรงทางอ้อม เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหากผลการวิจัยพบว่าโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนวพุทธของพระสอนศีลธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ก็สามารถนำผลที่ได้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่สำนักงานพระสอนศีลธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้หรือพัฒนาต่อยอดให้ยิ่งขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่หน่วยงานทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดูแลและกำกับ รวมไปถึงการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม
3. เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรม นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา และพระสอนศีลธรรมต้นแบบ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 9 รูป/คน โดยเข้าเกณฑ์การคัดเลือกอย่างน้อยสองในสามข้อ ดังนี้ 1. เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือครูในโรงเรียน ไม่ต่ำกว่า 5 ปี 2. เคยทำหน้าที่เป็นวิทยากรอบรมพระสอนศีลธรรม หรือมีความเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรม อย่างน้อย 3 ปี และ 3. เป็นผู้เชี่ยวชาญในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปพัฒนาพระสอนศีลธรรมได้ ใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 คือ องค์ประกอบของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

ระยะที่ 2 การใช้แบบสอบถาม เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ด้วยการตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม ในพื้นที่หลายจังหวัดของภาคกลาง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ (Hair, Anderson, Tatham, and Black, 1998) คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ จำนวนพารามิเตอร์ทั้งหมด 39 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลรอบแนวคิดทั้งหมด 39 เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 390 คน ใช้แบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นได้พิจารณาคุณภาพของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ (IOC) อยู่ในระดับที่ดี ทั้งนี้ได้มีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.949 แล้วนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป ซึ่งการวิจัยนี้จะใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้การตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ผลลัพธ์ที่ได้ คือ ความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

ระยะที่ 3 การสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แนวคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ผลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ นำมาแปลผลร่วมกับผลสรุปจากบทสัมภาษณ์ เพื่อสร้างและประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ของแบบประเมินโมเดลฯ ที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 3) ไตรสิกขา และ 4) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่สังคมต้องการสามารถนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปแทรกการสอนในสถานศึกษาและวิถีการดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติ บุคลิกภาพ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ด้านการจัดการเรียนรู้และมีการพัฒนาดน มิจิตสำนึกต่อหน้าที่และบทบาททางสังคมและประเทศชาติได้ โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ดังนี้ 1. วินยติ คือ การที่พระสอนศีลธรรมมีความรับผิดชอบ มีเหตุมีผล สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกติกาที่มีอยู่ในสังคมได้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม 2. มีคุณธรรม คือ พระสอนศีลธรรมต้องมีคุณธรรมภายในใจ การมีจิตใจกว้างในธรรมและมีเมตตา มีความมุ่งมั่นกล้าหาญที่จะทำความดีในทุกรูปแบบ ทั้งด้านกายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น 3. บุคลิกภาพดี คือ คุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่อยู่ทั้งภายนอกและภายใน มีบุคลิกที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา เป็นผู้มั่งมีสติปัญญา มีไหวพริบปฏิภาณดี เป็นผู้ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ ตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด 4. สอนดี คือ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ที่พบเจอมาให้แก่ผู้เรียนเห็นภาพได้ชัดเจนเป็นลำดับ มีเทคนิคและวิธีการที่ไม่น่าเบื่อในการจัดกิจกรรมหรือการเรียนการสอน เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้ มีการจัดกระบวนการเตรียมการสอนอย่างเป็นแบบแผน การใช้หลักสูตร Active Learning เข้ามาร่วมด้วยเพื่อให้เด็กมีทักษะในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องให้เด็กเกิดความใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ไม่ใช่เฉพาะในห้องเรียน และ 5. พัฒนาดนเองอยู่เสมอ คือ พระสอนศีลธรรมที่ทำหน้าที่เสมือนครูในโรงเรียนจะต้องพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถของตนเองในหลาย ๆ ด้านอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ครูผู้สอนต้องพัฒนาทักษะตนเองทั้งในด้าน Soft Skills & Hard Skills ควบคู่กันไปด้วย ทั้งทักษะด้านคอมพิวเตอร์ การคิดวิเคราะห์คำนวณ ภาวะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ในจิตวิญญาณความเป็นครู

2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพโดยการอบรมและพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ โดยใช้วงจรการบริหารของเดมมิง 4 ขั้นตอน ได้แก่ PDCA โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ดังนี้ 1) การวางแผน Plan เป็นวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้หลักการบริหารวงจรของเดมมิง เริ่มต้นด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบตั้งแต่แรก มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการอบรมและ

พัฒนาพระสอนศีลธรรมอย่างชัดเจน มีขอบเขตระยะเวลาที่เหมาะสม จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ มีการกำหนดโครงสร้างคณะทำงาน มอบหมายความรับผิดชอบ มีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมาย รวมไปถึงคุณสมบัติผู้เข้าอบรม ระยะเวลา ข้อจำกัดของโครงการหรือกิจกรรม 2) การปฏิบัติตามแผน Do เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์โดยมีการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ชัดเจน ให้ระบบดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเพื่อผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน 3) การตรวจสอบ Check ต้องมีการบันทึกข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการหรือกิจกรรม ระหว่างโครงการ และจนถึงสิ้นสุดโครงการ เพื่อประเมินและวัดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาในอนาคตต่อไป ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บและบันทึกด้วยรูปแบบแผนภูมิหรือกราฟจะช่วยให้เห็นแนวโน้มในแต่ละช่วงการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และ 4) การปรับปรุงแก้ไข Action กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในส่วนของโครงการหรือกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น เป็นการเอาผลลัพธ์ที่ได้จากการตรวจสอบด้วยวิธีการที่เป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ประเมินตรวจสอบความถูกต้องเพื่อหาข้อผิดพลาดหรือประเด็นที่หลุดไปหรือไม่สมบูรณ์ เพื่อที่จะอุดรอยรั่วให้ดียิ่งขึ้น จากนั้นจะดำเนินการพัฒนาวางแผนใหม่และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นอีก หรือให้เกิดความเสี่ยงขึ้นน้อยที่สุดในรอบหน้า ซึ่งการปรับเปลี่ยนวิธีการไปบ้าง ไม่หละหลวมหรือตึงจนเกินไป แต่วัตถุประสงค์และเป้าหมายยังคงเดิม เป็นหัวใจขององค์กรที่ขับเคลื่อนโดยใช้แนวคิดการบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

3) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง เป็นคุณสมบัติคุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่ควรมี เพราะด้วยลักษณะการทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำแสงสว่างให้แก่เยาวชนในโรงเรียน ต้องมีศรัทธาที่ตั้งมั่น ยึดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทาง สามารถเป็นผู้นำจิตวิญญาณและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีได้ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดวางแผนและจัดการงานได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีความเอื้ออาทร มีความเสียสละและมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้พบเห็น เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา มีบุคลิกภาพทั้งดงามทั้งภายนอกและภายใน สนับสนุนและส่งเสริมให้เข้าใจในเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร ไม่เห็นแก่ตัว มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ดังนี้ 1. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง ศรัทธาเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรในองค์กร มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมเต็มเต็มวิสัยทัศน์ในองค์กรด้วยความยินดีและอุทิศตนในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ถึงเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ความหวัง หมายถึง ความปรารถนาหรือความคาดหวัง เป็นความรู้สึกในด้านจิตใจ ที่เป็นพลังผลักดันให้บุคคลมีพลังกาย พลังใจ ที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือผลสำเร็จได้ มีความหมายและความสำคัญต่อชีวิต สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น 3) วิสัยทัศน์ หมายถึง เป็นการมองภาพในอนาคต และกำหนดจุดหมายปลายทางร่วมกัน เป็นการทำให้องค์กรและทีมงานเชื่อและพยายามที่จะกระทำเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งใช้การจูงใจภายในเพื่อเพิ่มความพยายามโดยมีผู้นำเป็นหลัก และ 4) ความเมตตา หมายถึง ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอย่างจริงใจ อยากให้เขามีความสุขความเจริญ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ผู้ที่มีเมตตาจะมีจิตใจกว้างขวาง มีความสงบ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก เป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่น และความเมตตาจะคอยส่งเสริมให้เรากระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์

4) ไตรสิกขา หมายถึง หลักธรรมในการส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ มีอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะสามารถช่วยให้พัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถและจิตวิญญาณที่อยู่ภายใน ส่งผลต่อทั้งความเชื่อ ทศนคติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจ การวางแผนการทำงาน เริ่มตั้งแต่ มโนกรรม วาจากรรม และกายกรรมได้แก่ 1. พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม (ศีล) หมายถึง การฝึกอบรม

ในด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในขณะทำหน้าที่ คือ ศील 2) พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) หมายถึง การฝึกอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพของจิต ให้ตั้งมั่น บริสุทธิ์ ควรแก่การงาน ด้วยความตั้งใจ ไม่วอกแวกฟุ้งซ่าน คือ สมาธิ และ 3. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) หมายถึง การศึกษาอบรม ทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงโดยไม่อิงความรู้สึกตนเอง ไตรตรองหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไข คือ ปัญญา

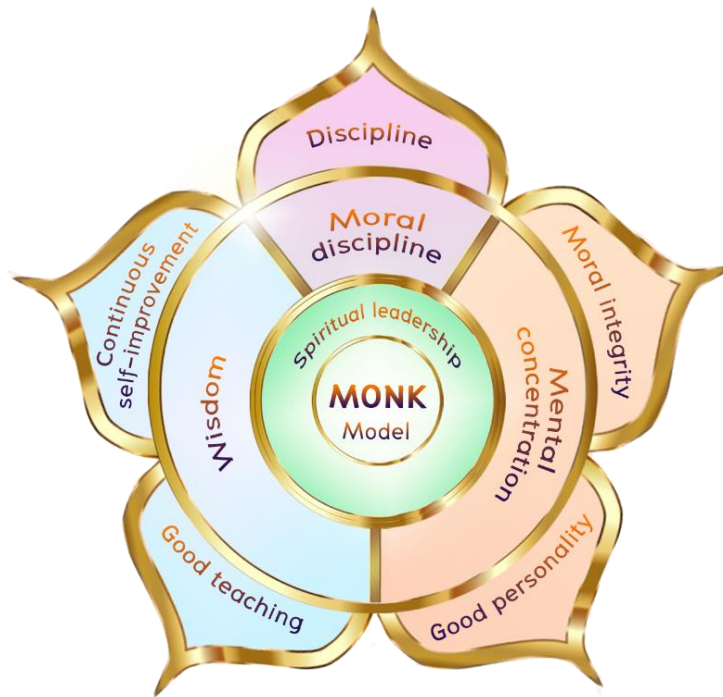
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้นำองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยนำเสนอเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.803 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR), วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ (PDCA) และไตรสิกขา (TRISIK) สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (CHAR) ได้ร้อยละ 80.30

เมื่อพิจารณาเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง 0.446 ถึง 0.883 โดยตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ไตรสิกขา (TRISIK) และคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.883 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงว่าเมื่อไตรสิกขาเพิ่มมากขึ้น คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมา คือ ไตรสิกขา (TRISIK) และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.741 แสดงว่า เมื่อไตรสิกขาเพิ่มมากขึ้น ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็มากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบของโมเดล 2) แนวทางการนำไปใช้ และ 3) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของโมเดล ของรายการการประเมินแต่ละข้อของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม มีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความ ถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง“โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม”

Picture 1: The New Body of Knowledge

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยสรุปได้เป็น **MONK Model** ซึ่งประกอบด้วย Motivation, Outward Mindset, Needs Analysis และ Knowledge โดยมีรายละเอียด ดังนี้

M = Motivation หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ ศรัทธา ความหวัง วิสัยทัศน์ และความเมตตา อธิบายได้ว่าการสร้างแรงจูงใจต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้พระสอนศีลธรรมตระหนักในการอบรมและพัฒนาตนเองทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายของการเป็นต้นแบบที่ดีในการทำหน้าที่อบรมศีลธรรมให้แก่แก่นักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งการสร้างแรงจูงใจให้แก่พระสอนศีลธรรมในการพัฒนาตนเองนั้นประกอบด้วย

1) การสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motives) เป็นการสร้างแรงจูงใจที่มาจากภายในตัวของพระสอนศีลธรรมเอง เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พระสอนศีลธรรมแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัลหรือสิ่งกระตุ้นจากภายนอก แต่จะเกิดจากการที่พระสอนศีลธรรมได้ตระหนักว่าสิ่งที่ได้ประพฤติปฏิบัตินี้เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มองเห็นคุณค่าและมีความสุข ความพึงพอใจในสิ่งที่ได้กระทำนั้น และนั่นเป็นรางวัลตอบแทนที่ทรงคุณค่าที่สุด

2) การสร้างแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic motives) เป็นการสร้างแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก จูงใจให้พระสอนศีลธรรมมีความต้องการที่จะปฏิบัติเพื่อให้ได้รับสิ่งตอบแทนหรือรางวัลต่าง ๆ เช่น คำเชยชมเมื่อได้ปฏิบัติตามหรือบรรลุผลสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ การได้รับสิ่งของเป็นที่ระลึก รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและเพิ่มพูนทักษะในตัวเอง

O = Outward Mindset หมายถึง กรอบความคิดแบบมองออกข้างนอก มองเห็นความต้องการและปัญหาของผู้อื่น เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้พระสอนศีลธรรมเจริญงอกงามได้อย่างราบรื่นทั้งหมุ่คณะ ไม่มองแต่ตัวเองหรือเห็นแต่ความต้องการของตัวเองเป็นหลัก เพราะการขับเคลื่อนงานพระศาสนาที่ดีและมีประสิทธิภาพ ต้องเกิดจากบุคลากรที่มีคุณภาพในการร่วมด้วยช่วยกันเพื่อทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนอันประเสริฐของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สู่ใจของเยาวชนทั่วประเทศ ซึ่งมี 3 ขั้นตอนหลักในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นคนมี Outward Mindset ดังนี้

1) มองเห็นคนอื่นเป็นคน (See others)

เริ่มจากการมองเห็นความต้องการของคนอื่นก่อน ลองพิจารณาว่ามีใครบ้างที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมและการปฏิบัติตนของเรา มองหา “ความต้องการ จุดมุ่งหมาย และปัญหา” ของพวกเขา มีสิ่งไหนบ้างที่เราพอจะช่วยเหลือเขาได้ หรือมีสิ่งไหนที่เรายังทำกับเขาไม่ดี และควรปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น

2) ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของเรา (Adjust efforts)

โดยให้วิธีการปฏิบัติตนหรือการทำงานของเราช่วยเหลือคนอื่นได้มากขึ้น มองภาพรวมใหญ่เป็นหลัก เปิดใจให้กว้างยอมรับฟัง พร้อมแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่จะทำให้เกิดประโยชน์หรือผลดีต่อส่วนรวมมากขึ้น

3) ประเมินและรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เราสร้างขึ้น (Measure impacts)

ประเมินว่าการปฏิบัติตนหรือการทำงานของเราที่ได้ปรับเปลี่ยนไป มีผลกระทบต่อคนอื่นมากน้อยแค่ไหน แล้วเราต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราสร้างขึ้น และพยายามหาวิธีในการปรับปรุงให้มันดีขึ้นอยู่เสมอ ๆ

N = Needs Analysis หมายถึง การวิเคราะห์ความต้องการของพระสอนศีลธรรม สำนักงานพระสอนศีลธรรม สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการขับเคลื่อนทั้งระบบด้วยวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระบุและวิเคราะห์ความต้องการหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไขในเครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมหรือบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) Plan การวางแผน เริ่มตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการที่จำเป็นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการและบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่กำหนดหัวข้อปัญหาในการอบรมและพัฒนา ตั้งวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้ชัดเจน กำหนดขอบเขตการดำเนินงาน กำหนดโครงสร้างทีมงานและมอบหมายความรับผิดชอบ มีการกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมาย สำรวจสถานการณ์ปัจจุบันขององค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น วางแผนกำหนดการ ผู้เข้าโครงการ ระยะเวลา แนวทางการทำกิจกรรม การใช้สื่อ และตัวชี้วัด เป็นต้น จากนั้นจึงวางแผนการดำเนินงาน มีนโยบายส่งเสริมและผลักดันงานให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวิเคราะห์สาเหตุและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2) Do การปฏิบัติตามแผน โดยดำเนินการตามวัตถุประสงค์จากขั้นตอนก่อนหน้าหรือตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบให้มีความต่อเนื่องเพื่อผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยในขั้นตอนการปฏิบัตินี้เราควรศึกษาถึงวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำงานนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแผนงานนี้ ทักษะต่าง ๆ จะถูกหยิบยืมมาใช้ในระยการลงมือปฏิบัติ เช่น การบริหารเวลาให้ได้ตามแผนที่วางไว้ กำหนดการประชุมเพื่อตรวจสอบความคืบหน้า การมอบหมายงานเพื่อแบ่งเบาภาระ เป็นต้น รวมถึงในระหว่างการทำงานเราควรเก็บข้อมูลที่สำคัญ หรือข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของงานเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการทำงานขั้นตอนต่อไป

3) Check การตรวจสอบ หลังจากผ่านขั้นตอนการดำเนินงานหรือการปฏิบัติตามแผนมาแล้ว จะมีการบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลและผลลัพธ์ที่รวบรวมจากขั้นตอนการทดสอบหรือปฏิบัติงาน โดยจะได้รับการประเมินในทุกส่วนงาน ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกบันทึกเพื่อเปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง เพื่อความเหมือนและความแตกต่าง กระบวนการทดสอบยังได้รับการประเมินเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จากการทดสอบเดิมที่สร้างขึ้นในระหว่างขั้นตอนการวางแผนหรือไม่ หากข้อมูลถูกวางไว้ในรูปแบบแผนภูมิหรือกราฟก็จะช่วยให้เห็นแนวโน้มในแต่ละช่วงการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น หากวงจร PDCA ดำเนินการหลายครั้ง ก็จะช่วยให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงใดได้ผลดีกว่าการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ หรือได้ผลดีที่สุด

4) Action การปรับปรุงแก้ไข กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่มีปัญหา โดยขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) มาวิเคราะห์และตรวจสอบสาเหตุความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมาประเมินเพื่อพัฒนาแผนและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาดังกล่าวจะได้รับการตรวจสอบค้นหาและกำจัดโดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการ มีการประเมินความเสี่ยงอีกครั้ง เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการในระยนี้ จะได้ข้อเสนอแนะและปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า การวางแผนสำหรับรอบถัดไปสามารถดำเนินการได้โดยมีมาตรฐานที่ดีกว่า และการทำงานในขั้นตอนถัดไปไม่ควรสร้างปัญหาที่ระบุซ้ำแล้วซ้ำอีก ทุกครั้งที่การดำเนินงานตามวงจร PDCA หมุนครบรอบ ก็จะเป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไป และก่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

K = Knowledge หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความรู้คู่คุณธรรม มีไตรสิกขาเป็นแกนหลักเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ วินัยดี มีคุณธรรม บุคลิกภาพดี สอนดี และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้สามารถจำแนกและจัดหมวดหมู่คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ให้เข้ากับหลักไตรสิกขาได้ดังนี้

- 1) ศีล เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านวินัยดี
- 2) สมาธิ เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านมีคุณธรรม และด้านบุคลิกภาพดี
- 3) ปัญญา เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านสอนดี และด้านพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าองค์ประกอบของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย 1) วินัยดี 2) มีคุณธรรม 3) บุคลิกภาพดี 4) สอนดี และ 5) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมต้องสมบูรณ์พร้อมด้วยองค์รวมทั้งภายนอกและภายใน เป็นต้นแบบของผู้นำศีลธรรมและความดีงามสู่โรงเรียนและชุมชน ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านคุณธรรม จิตวิญญาณของความเป็นครู รวมถึงบุคลิกภาพหรือสิ่งที่แสดงออกภายนอก เพื่อเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เท่าทันกับยุคสมัยใหม่และต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อกระตุ้นบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าเรียนรู้ น่าศึกษา และให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalad Preecha Nandako (Chuancheua) (2017) กล่าวใน “การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง” พบว่า หน่วยงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีนโยบายในด้านการส่งเสริมความรู้ พระสอนศีลธรรมในระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การกระจายงาน

ออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการอย่างน้อย 1 สัปดาห์ หรือมากกว่า และแบ่งการอบรมออกเป็นประเด็นปัญหาที่ค้นพบ ได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหาทางด้านการเรียนการสอน ปัญหาทางด้านการผลิตและการใช้สื่อ และการวัดและประเมินผล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Somsak Sriboriboon (2008) กล่าวใน “ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า แนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรม ได้แก่ ควรให้ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตร ควรจัดให้มีพระนิเทศออกนิเทศติดตามและประเมินผลสมรรถภาพการสอนของครูพระอย่างต่อเนื่อง ควรจัดอบรมถวายความรู้ให้ครูพระในการอบรมควรเน้นให้ครูพระได้ปฏิบัติจริงเพื่อที่ครูพระจะได้รับทั้งความรู้และได้ฝึกทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน ควรให้มีการบรรจุให้ครูพระเป็นครูประจำเพื่อที่จะได้รับการบริการพัฒนาต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเหมือนครูประจำการทั่วไป ครูพี่เลี้ยงจะต้องแนะนำช่วยเหลือครูพระในระหว่างการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีหน่วยงานกลางซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตและให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อ โรงเรียนควรให้ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผล ผู้อำนวยการและบุคลากรของโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับครูพระมากกว่านี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูพระตลอดถึงเพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.803 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR), วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ (PDCA) และไตรสิกขา (TRISIK) สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (CHAR) ได้ร้อยละ 80.30 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อมูลที่เก็บรวบรวมในขั้นตอนของการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ตั้งแต่การสัมภาษณ์เชิงลึก การใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม รวมถึงการค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์และแปรผันตรงกับผลวิเคราะห์ทางสถิติ จึงทำให้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และได้ข้อค้นพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ ศรัทธา ความหวัง วิสัยทัศน์ และความเมตตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tippayanate (2013) กล่าวใน “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ วิสัยทัศน์ ความหวัง ศรัทธา และความไว้วางใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thompson (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในสถานศึกษา รัฐเคนทักกี ประเทศสหรัฐอเมริกา” พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน โดยรัฐเคนทักกี มีการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นความก้าวหน้า ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้คนในชุมชนอย่างทั่วถึง ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและเป็นที่ยอมรับของชุมชนนั้น ๆ จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี จนทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกา กลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่ดีที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบของโมเดล 2) แนวทางการนำไปใช้ และ 3) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของโมเดล ของรายการการประเมินแต่ละข้อของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม มีค่าเท่ากับ 1.00 และ

ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโมเดลที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมได้จริง โดยได้บูรณาการหลักไตรสิกขาเข้าไปด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ พบว่าหลักไตรสิกขา มีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ดังนี้ 1) พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในขณะที่ทำหน้าที่คือ ศีล 2) พัฒนาจิตใจ หมายถึง การฝึกอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพของจิต ให้ตั้งมั่นบริสุทธิ์ ควรแก่การงาน ด้วยความตั้งใจ ไม่วอกแวกฟุ้งซ่าน คือ สมาธิ และ 3) พัฒนาความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การศึกษาอบรม ทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริงโดยไม่อิงความรู้สึกตนเอง ไตรตรองหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไข คือ ปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยในกระบวนการสร้างคนดีให้มีคุณธรรมของ Poolpatarachewin et al. (2006) กล่าวใน “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างคนดี มีคุณธรรม” พบว่า กระบวนการส่งเสริมความดี มีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว และชุมชน ได้แก่ 1. ระดับบุคคล การพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้นแบบของชุมชน สังคม 2. ระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน 3. ระดับชุมชน ผู้นำชุมชนทุกระดับเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดี จากบ้าน วัด โรงเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chantrawutikorn (2019) กล่าวใน “การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร” พบว่า องค์ความรู้จากรูปแบบการฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตวิทยาการฝึกอบรม ประยุกต์กับ หลักไตรสิกขา และศึกษากำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จากการสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ Peter G. Northouse และ Gary Yukl เข้าในหลักการ 3 คือ ครอบตน ครอบคน ครอบงาน ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบกึ่งทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯ

สรุป

ผลการวิจัยเรื่อง “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม” พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีองค์ประกอบของโมเดล ได้แก่ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์, วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ, ไตรสิกขา และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม การประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผลการตรวจสอบพบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยมาพัฒนาเป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมได้เป็น MONK Model เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปปรับใช้ได้จริงของพระสอนศีลธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรไตรสิกขาที่มีความสัมพันธ์กันสูงมากกับตัวแปรภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นาหลักไตรสิกขามาบูรณาการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ หมายถึง ถึงพร้อมด้วยความรู้ ทักษะความสามารถ พร้อมด้วยคุณธรรมอันดีงาม

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้าน Hard Skills และ Soft Skills เพื่อจะได้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อเหตุที่ประทุษร้าย และพร้อมที่จะรับมือกับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของเด็กยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

2.2 ควรศึกษาตัวแปรส่งผ่านอื่น นอกเหนือจากหลักไตรสิกขา ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

References

- Chantrawutikorn, S. (2019). *The Study and Development of Training Model according to the Threefold Training to Strengthen Ethical Leadership for the Executive Officers and the Team Leaders of an Organization*. (Doctoral Dissertation). King Prajadhipok's Institute. Bangkok.
- Hair Jr., J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Education Plan (2017-2036)*. Bangkok: Prikwarn Graphic co., Ltd.
- Phramaha Somsak Sriboriboon. (2008). *The Study of Strategies to Develop Monk-Teacher's Instructional Competencies in Secondary School under Office of the Basic Education Commission in Bangkok Region*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Phrapalad Preecha Nandako (Chuanchuea). (2017). *A Study on the Ways of Potential Development of Morality Teaching Monks in Secondary Schools in Rayong Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Poolpatarachewin, C. et al. (2006). *Research and Development of Processes for Creating Goodness and Morality*. Bangkok: Office of Knowledge Management and Development (Public Organization).
- The Office of Monk Development for Teaching Morality. (2007). *Handbook of Teaching Morality Budget for Fiscal Year 2017*. Nonthaburi: Chen Printing Co., Ltd.

- _____. (2016). *Master Plan in the Office of Monk Development for Teaching Morality 5 Year Period (2017-2021)*. Bangkok: Chen Printing Limited Partnership.
- _____. (2015). *Strategies Plan for Teacher-monk During the University Development Plan, Phase 11 (2012-2016)*. Nonthaburi: Chen Printing co., ltd.
- Thompson, S. (2013). Hidden Strength: Encouraging Spiritual Leadership Attributes among School Leaders. *Kentucky Journal of Excellence in College Teaching and Learning*, 10(9), 107-108.
- Tippayanate, K. (2013). *A Structural Equation Medel of Spiritual Leadership for Basic School Administrators*. (Doctoral Dissertation). Khon Kaen University. Khon Kaen.